

הלכות קריאת שמע סימן ע

ביאורים ומוספים המשך

שלמה שם פי"ג ארחות הלכה הע' 27) שלא יתפלל תפילת השלמה, כיון שמעיקר הדין פטור.

31) שכתב שם (ס"ק כג) בשם העולת תמיד והברכי יוסף, שהחתן וכל סיעתו קוראים קריאת שמע ומניחים תפילין ומתפללים.

[משנ"ב ס"ק טו]

אין יכול לדבר לפני הקלף אין לקרות³² ולהתפלל עד שישיר יינו מעלינו³³.

32) וכן לענין ברכות קריאת שמע, כתב שם (ס"ק ז) שדינם בקריאת שמע. אמנם לענין קריאת שמע, כתב שם (ס"ק ח) שכיון שיש מחייבים שיכור בקריאת שמע משום כך יקרא קריאת שמע אפילו כשהוא שיכור, ואם פג יינו קודם שעבר הזמן יחזור ויקרא.

33) ולברך את שאר הברכות כשהוא שיכור, כתב הרמ"א (שם ס"א) שיכול לברך, אמנם המשנ"ב שם (ס"ק יא) כתב שלדעת הגר"א והפמ"ג (יו"ד סי' א משב"ז ס"ק יח) יש להחמיר לכתחילה שלא יברך אף שאר ברכות. ולענין ברכת המזון, כתב להלן (סי' קפה ס"ק ו ובביה"ל שם ס"ה ד"ה או) שלכתחילה יזהר לברך קודם שיבוא לידי שכרות, אבל אם כבר השתכר, יברך ברכת המזון גם במצב זה.

[משנ"ב ס"ק טז]

ולקח אינו פוסק, דעוסק במצוה הוא³⁴.

34) ואפילו בשעה שנה כדי שיהיה לו כח להמשיך לעסוק במצוה, כתב לקמן (סי' עא ס"ק יג) שנחשב לעוסק במצוה.

וקטנים בגיל זה אינם מקפידים על כך, ותלוי כל אחד לפי מה שהוא. ומ"מ יש דין חינוך נוסף ללמדו תפילה כדי שידע להתפלל כשיגיע לחינוך, ולזה אין שיעור, אלא כפי יכולת האב.

[ביה"ל ד"ה קטנים]

ונשים בברכת אמת ויציב להפגין אברהם שאני²⁸.

28) ובטעם הדבר כתב במשנ"ב לעיל (ס"ק ב), שכיון שחייבות בזכירת יציאת מצרים חייבות גם באמירת 'אמת ויציב' שנתקנה על ענין זכירת יציאת מצרים. ומשמע מדבריו שקטנים שהגיעו לחינוך פטורים לדעת רש"י גם מזכירת יציאת מצרים, אף על פי שכתב במשנ"ב לקמן (ס"ק כ) שזמנה כל היום ולא שייך בזה טעמו של רש"י.

[משנ"ב ס"ק יד]

וגם מתפלל²⁹, דכיון שחייב בקריאת שמע חייב בתפילה³⁰ וכו', ולענין תפילין, עין לעיל בסימן לח סעיף ז במשנה ברוכה³¹.

29) אמנם לענין תפילה בציבור, כתב לקמן (סי' קלא ס"ק כו) שטוב להיזהר שלא יכנס החתן לבית הכנסת כל שבעת ימי המשחה, שעל ידי כן נמנעים מלומר תחנון, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פי"א דבר הלכה אות י) שיתכן שזה דוקא בחתן שיש פוטרין אותו לגמרי מתפילה, וגם שהוא דומה למלך, ולכן חיוב תפילה בציבור קל לגביו, מה שאין כן בבעלי ברית. והחזו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' רי) הורה שגם חתן אינו צריך להקפיד בזה. 30) ואם שכח או נאנס ולא התפלל, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות

הלכות קריאת שמע סימן ע

ע מי הם הפטורים מקריאת שמע, וכו' ה' סעיפים:

- א** *נשים ובעדים (א) פטורים (ב) [6] (ב) מקריאת שמע מפני שהיא מצות עשה (ג) שהזמן גרמא. (ד) בנכון הוא ללמדם שיקבלו עליהן על מלכות (ה) שמנים: הגה ונקראו לפחות פסוק ראשון (כ"י בשם אהלה סוהר): **ב** *קטנים פטורים (ו) לרבונו הם (ז) בשלא הגיעו לחנופה, ודל"ש"י אפילו הגיעו לחנופה, מפני שאינו מצוי אצלו בזמן קריאת שמע בערב וישן הוא (ח) בבקר. (ט) וראוי לנהג קרבנו תם: ג' הכונס את (י) הבתולה פטור (יא) מקריאת שמע (יב) שלשה (יג) ימים (יד) אם לא עשה מעשה, מפני שהוא טרוד טרדת מצוה. ירנה מלי בזמן הראשונים, אבל עכשו שגם שאר בגי' אדם אינם מכונים כראוי, גם הכונס את הבתולה (יז) ונהי מלי בזמן הראשונים, הגה וצ"ל לקמן סימן עט אם שכור (טו) וקרא קריאת שמע: **ד** *היה עוסק (טז) בצרכי (יז) רבים (יח) קורא: הגה וצ"ל לקמן סימן עט אם שכור (טו) וקרא קריאת שמע: **ד** *היה עוסק (טז) בצרכי (יז) רבים

א ברכות כ ב אהל מועד ג שם בחסות ד שם פטורש י"י ה שם בפשטה ו ה"ט ד חסותה ז שם בסוף הפרק ח ור"מ מוהנצבורק ט ז וירושלמי שם ח י"ד לפרוש ר"מ י"ב פסק ב מהלכות קריאת שמע

שערי תשובה

[6] מק"ש. עבתי"ט מ"ש בשם המג"א דבא"י נשים תכבות, אך בשאגת אריה סימן יג קב"ח: יש לתקן על הני נשי ירדן שהקב"ה נשים שאין קורין ק"ש וברכותיה מפני שהן פטורין. ואין נזכרין לזכור י"מ, אבל אומר אני דעל ביצא בנה אחריו הנח להם לישראל כו' ודאי נשים פטורות דהו"ל מ"ע שהנ"ל, אע"ג דנזכרת ביום ובלילה מ"מ הנזכרת דיום היא מצוה בפ"ע, ואם לא הזכיר ביום א"צ להזכיר הנזכרת זו בלילה, ומה שפוזרין בלילה הוא מצוה בפ"ע כו' ע"ש ומו"ש על דברי המג"א סי' נח כמה ששקשק על הכ"מ ע"ש:

מקו"ש. עבתי"ט מ"ש בשם המג"א דבא"י נשים תכבות, אך בשאגת אריה סימן יג קב"ח: יש לתקן על הני נשי ירדן שהקב"ה נשים שאין קורין ק"ש וברכותיה מפני שהן פטורין. ואין נזכרין לזכור י"מ, אבל אומר אני דעל ביצא בנה אחריו הנח להם לישראל כו' ודאי נשים פטורות דהו"ל מ"ע שהנ"ל, אע"ג דנזכרת ביום ובלילה מ"מ הנזכרת דיום היא מצוה בפ"ע, ואם לא הזכיר ביום א"צ להזכיר הנזכרת זו בלילה, ומה שפוזרין בלילה הוא מצוה בפ"ע כו' ע"ש ומו"ש על דברי המג"א סי' נח כמה ששקשק על הכ"מ ע"ש:

באור הלכה

* קטנים פטורים וכו' ודל"ש"י אפילו הגיע וכו'. הגה הגר"ו קב"ח דלרש"י פטורים גם מברכות קריאת שמע. ולכאורה יש לעין, דאפשר דדוקא זמן קריאת שמע שאינו נמשך רק עד ג' שעות אינו מצוי אצלו. מה שאין כן אחר-כך. אך מדברי רש"י עמוד ב' בשבט דתפלה רחמי הוא וכו' ע"י"ש דגם היא נמשכת אחר-כך, ואפילו הכי הצורך לטעם זה; וגם אינו מספקא להחמיר יותר בברכות קריאת שמע מקריאת שמע עצמה. ונשים בברכה אמת ונשים להקטין אברהם שאני²⁸: * היה עוסק בצרכי רבים וכו'. עין מהגן אברהם אות ד מה שכתב בשם הפס"מ משנה בשם הר"מ ועין שם בפס"מ משנה שפיס על דברי הר"מ שמה שכתב ודוקא בברכות הראשונים אין לו טעם: ולכאורה למה דחה בשתי ידים, הלא מהגן אברהם בסימן לח הוכיח מרש"י דאם עקר פגנתו רק להשפיר לא מקרי עוסק במצוה. ויש לוטו דמדברי הר"מ משמע דברורחמינו אין אנו חולין שפגנתו לשם שמים ואפילו אין משפיר מזה, וצ"ל זה

דהוא מצוה מן התורה ביום ובלילה, מצדו בספר שאגת אריה סימן יג והנשים פטורות²⁹ מטעם דהנזכרת דיום היא מצוה בפני עצמה, ואם לא הזכיר ביום אין צריך להזכיר הנזכרת זו בלילה, ומה שפוזרין בלילה הוא וכו' ע"י"ש דגם היא נמשכת אחר-כך, ואפילו הכי הצורך לטעם זה; וגם אינו מספקא להחמיר יותר בברכות קריאת שמע מקריאת שמע עצמה. ונשים בברכה אמת ונשים להקטין אברהם שאני²⁸: * היה עוסק בצרכי רבים וכו'. עין מהגן אברהם אות ד מה שכתב בשם הפס"מ משנה בשם הר"מ ועין שם בפס"מ משנה שפיס על דברי הר"מ שמה שכתב ודוקא בברכות הראשונים אין לו טעם: ולכאורה למה דחה בשתי ידים, הלא מהגן אברהם בסימן לח הוכיח מרש"י דאם עקר פגנתו רק להשפיר לא מקרי עוסק במצוה. ויש לוטו דמדברי הר"מ משמע דברורחמינו אין אנו חולין שפגנתו לשם שמים ואפילו אין משפיר מזה, וצ"ל זה דהוא מצוה מן התורה ביום ובלילה, מצדו בספר שאגת אריה סימן יג והנשים פטורות²⁹ מטעם דהנזכרת דיום היא מצוה בפני עצמה, ואם לא הזכיר ביום אין צריך להזכיר הנזכרת זו בלילה, ומה שפוזרין בלילה הוא וכו' ע"י"ש דגם היא נמשכת אחר-כך, ואפילו הכי הצורך לטעם זה; וגם אינו מספקא להחמיר יותר בברכות קריאת שמע מקריאת שמע עצמה. ונשים בברכה אמת ונשים להקטין אברהם שאני²⁸: * היה עוסק בצרכי רבים וכו'. עין מהגן אברהם אות ד מה שכתב בשם הפס"מ משנה בשם הר"מ ועין שם בפס"מ משנה שפיס על דברי הר"מ שמה שכתב ודוקא בברכות הראשונים אין לו טעם: ולכאורה למה דחה בשתי ידים, הלא מהגן אברהם בסימן לח הוכיח מרש"י דאם עקר פגנתו רק להשפיר לא מקרי עוסק במצוה. ויש לוטו דמדברי הר"מ משמע דברורחמינו אין אנו חולין שפגנתו לשם שמים ואפילו אין משפיר מזה, וצ"ל זה דהוא מצוה מן התורה ביום ובלילה, מצדו בספר שאגת אריה סימן יג והנשים פטורות²⁹ מטעם דהנזכרת דיום היא מצוה בפני עצמה, ואם לא הזכיר ביום אין צריך להזכיר הנזכרת זו בלילה, ומה שפוזרין בלילה הוא וכו' ע"י"ש דגם היא נמשכת אחר-כך, ואפילו הכי הצורך לטעם זה; וגם אינו מספקא להחמיר יותר בברכות קריאת שמע מקריאת שמע עצמה. ונשים בברכה אמת ונשים להקטין אברהם שאני²⁸: * היה עוסק בצרכי רבים וכו'. עין מהגן אברהם אות ד מה שכתב בשם הפס"מ משנה בשם הר"מ ועין שם בפס"מ משנה שפיס על דברי הר"מ שמה שכתב ודוקא בברכות הראשונים אין לו טעם: ולכאורה למה דחה בשתי ידים, הלא מהגן אברהם בסימן לח הוכיח מרש"י דאם עקר פגנתו רק להשפיר לא מקרי עוסק במצוה. ויש לוטו דמדברי הר"מ משמע דברורחמינו אין אנו חולין שפגנתו לשם שמים ואפילו אין משפיר מזה, וצ"ל זה

באר היטב

לשניים להוציא ס"ח פעם אחת וקלחת בה:

(ה) מק"ש. ופטורות ג"כ מברכות ק"ש דיש להם ג"כ זמן קבוע, אבל אמת וצ"ב מחיבות לאמרם דזכירת יציאת מצרים דאורייתא וא"כ צריכים לסמוך גאולה לתפלה דבתפלה חובים כדלקמן סי' קו סעיף ב, מ"א: (ג) שמנים. משמע מצד הדין פטורים, והב"ח פסק דחובים מדינת לקבל על מלכות שמים בפסוק א' ע"ש, ונע"ה והיד"א הנה' חלקו עליו ע"ש: (ג) ימים. עין תוספות יו"ט פ"ד דפסחים משנה ה וביד"א הנה' (ד) קורא. ר"ל קורא ומתפלל, ואם אינו קורא

משנה ברורה

א (א) פטורים. (א) אפילו מדרבנן³¹: (ב) מקריאת שמע. ופטורות ג"כ מברכות קריאת שמע³², דיש להם ג"כ זמן קבוע, כדלעיל בסימן נח סעיף ו, אבל ברכת "אמת וצ"ב" דנתקן על ענן זכירת יציאת מצרים³³, (ג) וכן (ג) הברכות שלאחריה דערבית, מחיבות לאמרם³⁴, דמצות זכירת יציאת מצרים נוהגת ביום ובלילה³⁵; ואם כן ממילא צריכים לסמוך גאולה לתפלה, דבתפלה חובות כדלקמן סימן קו סעיף ב³⁶, כן קב"ח מהגן אברהם³⁷. ועין בפרי"מ מגדים שכתב, דלקמן דסובר זכירת יציאת מצרים בלילה הוא רק מדרבנן, ואם כן אמת, ואם כן ממילא הוא מצות עשה שהזמן גרמא ופטורות מן התורה, רק מדרבנן חובות³⁸, וכן קב"ח בספר ישועות יצחק, עין שם. ואפילו אם ניקא דהוא מצוה מן התורה ביום ובלילה, מצדו בספר שאגת אריה סימן יג והנשים פטורות²⁹ מטעם דהנזכרת דיום היא מצוה בפני עצמה, ואם לא הזכיר ביום אין צריך להזכיר הנזכרת זו בלילה, ומה שפוזרין בלילה הוא וכו' ע"י"ש דגם היא נמשכת אחר-כך, ואפילו הכי הצורך לטעם זה; וגם אינו מספקא להחמיר יותר בברכות קריאת שמע מקריאת שמע עצמה. ונשים בברכה אמת ונשים להקטין אברהם שאני²⁸: * היה עוסק בצרכי רבים וכו'. עין מהגן אברהם אות ד מה שכתב בשם הפס"מ משנה בשם הר"מ ועין שם בפס"מ משנה שפיס על דברי הר"מ שמה שכתב ודוקא בברכות הראשונים אין לו טעם: ולכאורה למה דחה בשתי ידים, הלא מהגן אברהם בסימן לח הוכיח מרש"י דאם עקר פגנתו רק להשפיר לא מקרי עוסק במצוה. ויש לוטו דמדברי הר"מ משמע דברורחמינו אין אנו חולין שפגנתו לשם שמים ואפילו אין משפיר מזה, וצ"ל זה דהוא מצוה מן התורה ביום ובלילה, מצדו בספר שאגת אריה סימן יג והנשים פטורות²⁹ מטעם דהנזכרת דיום היא מצוה בפני עצמה, ואם לא הזכיר ביום אין צריך להזכיר הנזכרת זו בלילה, ומה שפוזרין בלילה הוא וכו' ע"י"ש דגם היא נמשכת אחר-כך, ואפילו הכי הצורך לטעם זה; וגם אינו מספקא להחמיר יותר בברכות קריאת שמע מקריאת שמע עצמה. ונשים בברכה אמת ונשים להקטין אברהם שאני²⁸: * היה עוסק בצרכי רבים וכו'. עין מהגן אברהם אות ד מה שכתב בשם הפס"מ משנה בשם הר"מ ועין שם בפס"מ משנה שפיס על דברי הר"מ שמה שכתב ודוקא בברכות הראשונים אין לו טעם: ולכאורה למה דחה בשתי ידים, הלא מהגן אברהם בסימן לח הוכיח מרש"י דאם עקר פגנתו רק להשפיר לא מקרי עוסק במצוה. ויש לוטו דמדברי הר"מ משמע דברורחמינו אין אנו חולין שפגנתו לשם שמים ואפילו אין משפיר מזה, וצ"ל זה

שער הציון

(א) ב"ח וקלחת משנה, וכן משמע מהגר"א ומהש"ס שם א"ל רבא וכו': (ג) פשוט: (ג) גם השכיבו, כדלקלה אריקתא³¹: (ד) והגר"ו קב"ח להקטן. וצ"ע: (ה) הלבשו ועתה תספור הוא וצ"ר לומר וצ"ר לומר, ואמר"ם קאין, ולפרוש לחס"מ משנה הוא מצוה בעלמא: (ו) פשוט בפס"מ משנה דחנוך הוא גם במלאת דרבנן, וכן קב"ח ברמב"ם: (ז) ועין בפרי"מ מגדים בשם העטרת צבי: (ט) הרא"ש ותלמידיו רבנו יונה והגר"א: (י) לבושו ופרי"מ מגדים באשל אברהם: (יא) תרומת הדין ודק"א בתשובה סימן קלב: (יב) עלת תמיד בשם תוספות: (יג) פרי"מ מגדים באשל אברהם: (יד) עין מהגן אברהם, ועין בפרי"מ מגדים שמשכים לרנא כמו שכתבו:

הלכות קריאת שמע סימן ע

(יז) והגיע זמן קריאת שמע (יח) לא יפסיק, אלא (יט) יגמור (י) עסקיהם ויקרא (כ) אם נשאר עת לקרות: ה * הנה (כא) עוסק באכילה או שהיה במרחץ או שהיה עוסק בתספורת או שהיה מהפך בעורות או שהיו עוסקים בדיו, "להרמב"ם (כב) גומר ואחר כך קורא קריאת שמע, ואם היה מתירא שמא יעבר זמן קריאת ופסק וקרא הרי זה משבח, (כג) ולהראב"ד "מפסיק (י) (כד) וקורא אף על פי שיש (כה) שהות לקרות: (ועין לקמן (כו) סימן רלה):

באר היטב

דאם מתכונן בקורא בתורה שפיר דמי, עמ"א וע"ת ויראהו. וכתב מ"א גי' דמ"מ יאמר פרשה שיש בה יציאת מצרים אפלו עבר זמן ק"ש: (י) וקורא. וכתב הס"ח דהרמב"ם מרי בהתחיל בהתרע"ב וקרא"ד ארי: שהתחיל באסור ולא פליגי וכן יש להורות, מ"א ועט"ו ופיר"ח וביד אהרן:

משנה ברורה

אם הוא עוסק רק בהצלת ממונו⁽³⁵⁾: (יז) והגיע זכו'. משמע מזה דאם התחיל באסור אחר⁽³⁶⁾ שהגיע הזמן⁽³⁷⁾ צריך להפסיק⁽³⁸⁾. ועין בפרי מגדים שמצד דבכל גווי אינו צריך להפסיק: (יח) לא יפסיק. ואם (טו) יכול להפסיק לקריאת שמע ואחר כך לחזור ולגמור צרכי צבור בלא טרח, יפסיק⁽³⁹⁾. כתב (טז) הפרי מגדים, דאף על גב דהעוסק בצרכי רבים פטור מקריאת שמע, מכל מקום אם פסק וקרא שפיר יצא ידי חובה⁽⁴⁰⁾, דלא פטור ממש מקריאת שמע⁽⁴¹⁾, אלא שהוא אז עוסק במצוה אחרת: (יט) יגמור עסקיהם. ומכל מקום (יח) יצשה מה שיכול ויקרא לפחות פסוק ראשון עם "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"⁽⁴²⁾ בומנה, כי זה דבר קצר ואפשר לו אפלו בשעה שעוסק בצרכי צבור: (כ) אם נשאר. ואם לא נשאר מה יצשה, הרי עסק במצוה. ומכל מקום (יח) חייב להזכיר יציאת מצרים אפלו לאחר שצבר זמן קריאת שמע, שזו היא מצוה בפני עצמה ומצותה כל היום, על כן יאמר איהו פרשה שיש בה יציאת מצרים⁽⁴³⁾, אם כבר עבר הזמן שלא יוכל לאמר בהכרח "אמת ויציב", כמו שמבאר בסימן נח, ועין שם במשנה ברורה, ועין לקמן סימן צג סעיף ד לענין תפלה ובמשנה ברורה⁽⁴⁴⁾. ודע, דאם נקט זמן עסקו בצרכי צבור עד לאחר חצות, שאז פטור לכלי עצמא אף מן התפלה, מכל מקום אסור לכלי עצמא לאכל⁽⁴⁵⁾ קדם שמקום מצות תפילין, דזמנו כל היום⁽⁴⁶⁾; וגם לפי מה שכתב הפרי מגדים בסימן פט, אסור לו אז לאכל קדם שמתפלל תפלת המנחה, על כן כשיגיע חצי שעה שאחר חצות יתפלל תפלת המנחה ואחר כך יאכל. ועין בספר מחנה ישראל פסק⁽⁴⁷⁾: ה (כא) עוסק באכילה. ומה נקרא התפלה, עין לקמן בסימן רלב סעיף ב: (כב) גומר ואחר כך וכו'. הינו כשהוא משער שישאר לו זמן לקרות. ומה שכתב "ואם היה מתירא" רוצה לומר, שמתירא שמא אין השערתו מכוננת היטב⁽⁴⁸⁾: (כג) ולהראב"ד מפסיק וכו'. והסקמנו (ט) רב האחרונים וכמעט כלם, דהעקר תלוי במלת דאורייתא בהתחיל בהתר או באסור, ואם כן לפי זה (כ) במלאכה או בכל אלו הענינים לבר באכילה, (כא) אם התחיל קדם צמוד השחר אין צריך לפסק, אם ישאר לו שהות אחר שיגמור לקרות קריאת שמע ולהתפלל, דהרי קימא לן לקמן בסימן פט סעיף ז דלא גזרו סמוך לשחרית, ואם כן התחיל בהתר, אבל אם התחיל לאחר שצלה צמוד השחר, דהתחיל באסור, פוסק לקריאת שמע והוא דאורייתא (כז) אבל לא לברכות ולא לתפלה, ואחר כך בשגומר המלאכה קורא הקריאת שמע עם הברכות ומתפלל: (כג) וידוקא שצדין ישאר לו שהות, אבל אם רוצה שהזמן עובר צריך להפסיק (כד) מיד. וכל מקום שאינו פוסק, (כז) אפלו יעבר זמן תפלה בצבור אינו חייב להפסיק. ולענין אכילה, משמע מן המחבר בסימן פט סעיף ה (כו) דסבינא לה לעקר הדין דמאכילה צריך לפסק תכף משעלה צמוד השחר, ואפלו אם התחיל בהתר, ולא מהני שום עצוה כל זמן שלא התפלל⁽⁵⁰⁾: (כד) וקורא. משמע דלאחר שיקרא קריאת שמע אף שלא התפלל צדין, מותר לגמור כל אלו הענינים שהתחיל, וכמו שכתבנו בסעיף קטן הקודם. והאי לשנא לא דוקא לענין אם היה עוסק באכילה, ובאכילה כבר כתבנו דצריך גם כן להתפלל מקום, ונקטה משום שאר דברים; אי נמי משום קריאת שמע של ערבית נקטה, דבהו שיהי גם כן כל אלו הדינים. ובשל ערבית, ודאי אם התחיל (כו) בכל אלו הענינים דברים בתוך החצי שעה שקדם צאת הפוסקים (כח) מפסיק מיד⁽⁵¹⁾, וכשיצאו הפוסקים יקרא קריאת שמע בלא ברכותיה, ואחר כך גומר אכילתו או שאר דבר, ואחר כך קורא קריאת שמע ובברכותיה ומתפלל, ובדלקמן בסימן רלב סעיף ב, עין שם בפרי מגדים: (כז) שהות לקרות. גזירה שמא ימשך בהם ויעבר זמן קריאת שמע. ואינו דומה לתפלת המנחה, דקימא לן בסימן רלב שאם התחיל בכל אלו קדם שהתפלל אינו צריך לפסק, לפי שקריאת שמע היא מן התורה החמירה בה יותר: (כז) סימן רלה. רוצה לומר, דשם מבאר חלוק בין התחיל בהתר להתחיל באסור, עין שם עוד:

שער הציון

(טו) אליה רבה ונראה שמקורו מלעיל סימן לח סעיף ח ובהג"ה עיי"ש וכן מוכח מלבוש: (טז) בסימן עא אות ה: (יח) אחרונים: (יט) מגן אברהם: (יט) הב"ח והשו"ת ונפגין אברהם ונאליה רבה ושא"י: (כ) עין באור הלכה וכן כתב הגר"י: (כא) מחצית השקל ודרד"ה יחסיים ושא"י: (כב) מלקמן סימן רלה סעיף ב וכן כתב דרד"ה יחסיים: (כג) דרך יחסיים ופשוט מלקמן הגי' (כד) לקמן בסימן רלב סעיף ב: (כז) אליה רבה ודרד"ה יחסיים: (ט) וכן כתבו האחרונים שם: (ז) פרי מגדים ודרד"ה יחסיים: (כח) פרי מגדים:

ח שם ט שם
השנה הראב"ד
ועלמיהו בראשית
ט וספר לא

הלכות קריאת שמע סימן ע

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טז]

אם הוא עוסק רק בהצלת ממונם⁽³⁵⁾.

(35) ואפילו כשעוסק בהצלת ממון של יחיד, ביאר המקור חיים (סוף סי' ד"ה וכתב) בכונת השו"ע שדינו כמתעסק בצרכי הרבים.

[משנ"ב ס"ק יז]

משמע מזה דאם התחיל באסור אחר⁽³⁶⁾ שהגיע הזמן⁽³⁷⁾ צריך להפסיק⁽³⁸⁾.

(36) אמנם בביה"ל לקמן (סי' עב ס"ב ד"ה אין) כתב שאפילו סמוך לזמן קריאת שמע אסור להתחיל אם לא יספיק לגמור עד שיגיע זמן קריאת שמע.

(37) ואם על ידי זה שיקרא קריאת שמע יתבטל לגמרי עסק המצוה שהוא צריך לעסוק בו, כתב לעיל (סי' לח ס"ק כו) שמותר להתחיל אפילו לאחר שהגיע הזמן, אם משער שלאחר מכן ישאר לו זמן לקרוא קריאת שמע, וסיים שם, שאם לפני העסק במצוה יכול לקרוא פרשה אחת, יקרא.

(38) אמנם, לענין כותבי תפילין ומוזות, כתב בביה"ל לעיל (סי' לח סי"ח ד"ה אז פטורין) שאף על פי שאסורים להתחיל לכתבן לאחר שהגיע זמן קריאת שמע, מ"מ אם התחילו לכתבן באיסור, הרי הם עוסקים במצוה ופטורים מקריאת שמע. וכן כתב לקמן (סי' עב ס"ק ז) לענין נושאי המיטה.

[משנ"ב ס"ק יח]

ולגמור צרכי צבור בלא טרח, יפסיק⁽³⁹⁾ וכו', מקל מקום אם פסק וקרא שפיר יצא ידי חובתו⁽⁴⁰⁾, דלא פטור ממש מקריאת שמע⁽⁴¹⁾.

(39) וכן אם עוסק בצרכי ציבור, אך מפסיק באמצע לצורך עסקיו ופרנסתו, כתב המקור חיים (סי' קו ס"ב סוף ד"ה ודיינים) שצריך להפסיק גם כדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, וכל זה בתנאי שאין השעה עוברת ויש אפשרות לגמור את צרכי הציבור אחרי שיקרא קריאת שמע ויתפלל.

(40) וכן לענין אכילת מצה בשעה שעוסק במצוה אחרת, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תעה ס"ק לט) שאף על פי שפטור מאכילת מצה באותה שעה, מ"מ אם אכל יצא ידי חובתו. אמנם לענין אונן הפטור מן המצוות משום שעוסק בקבורת המת, כתב במשנ"ב לקמן (סי' עא ס"ק ג) שאם קרא קריאת שמע לא יצא ידי חובתו, וצריך הוא לשוב ולקורא שנית לאחר הקבורה. וכן אונן ששמע קריאת המגילה ביום, כתב לקמן (סי' תרצו ס"ק כו) שלא יצא ידי חובתו, וצריך לשוב ולקוראה. וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' עא שם וסי' קו ס"ק א.

(41) ולענין ברכה על קיום מצוה בשעה שעוסק במצוה אחרת, כתב בשעה"צ לקמן (שם) שאף על פי שיצא ידי חובתו, מ"מ יש להסתפק אם יברך עליה ברכת המצוות, כיון שאין הוא מצווה על כך באותה שעה.

[משנ"ב ס"ק יט]

לפחות פסוק ראשון עם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד⁽⁴²⁾.

(42) שאמירת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כתב לעיל (סי' טא ס"ק לא) שהיא בכלל קבלת עול מלכות שמים. וראה מה שכתבנו לעיל סי' ס ס"ק יא.

[משנ"ב ס"ק כ]

עלין יאמר אינה פרשה שיש בה יציאת מצרים⁽⁴³⁾ וכו', וענין לקמן סימן צג סעיף ד לענין תפלה ובמשנה ברוך שם⁽⁴⁴⁾.

(43) וכן אם אומר ה' הוציאנו ממצרים, כתב הפמ"ג (פתיחה

להלכות קריאת שמע אות ד) שיצא ידי חובה. וענין מה שכתבנו לעיל סי' סו ס"ק ג.

אך לקרוא את כל קריאת שמע לאחר שכבר עבר זמנה, משמע שאינו צריך, ומקור הדיון במג"א (ס"ק ה), והקשה על כך המקור חיים (ד"ה במג"א) שבשו"ע לעיל (סי' נח ס"ז) כתב שאף שעבר זמנה קוראה כל היום. וכן לענין המלמד תורה לרבים, כתב לקמן (סי' קו ס"ק ט) שאף שאינו מפסיק אלא כדי לקרוא פסוק ראשון של קריאת שמע בזמנה, אבל לאחר לימודו אף שכבר עבר זמן קריאת שמע, טוב שיקרא את כל קריאת שמע.

(44) שכתב השו"ע שם שהעוסק בצרכי ציבור כעוסק בתורה, ויש מפרשים שהכוונה שהעוסק בצרכי ציבור אינו צריך להפסיק כדי להתפלל, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק ח) שגם אינו צריך להתפלל תפילת תשלומין, כיון שבשעת חיוב התפילה היה פטור, ובשעה"צ שם (ס"ק ט) הוסיף שזה שלא כדברי ה"ט (סי' קח ס"ק א) שכתב שצריך להשלים את התפילה שהחסיר. אמנם, במשנ"ב לקמן (סי' קח ס"ק ב) כתב שגם בזה נכון שישלים את התפילה שהחסיר, אך רק בתורת נדבה, ויחדש בה דבר. ובביאור מחלוקתם ראה מה שכתבנו בשעה"צ שם.

[משנ"ב שם]

מקל מקום אסור לכלי עלמא לאכל⁽⁴⁵⁾ קדם שמקנים מצות תפילין, דזמןן קל היום⁽⁴⁶⁾ וכו', וענין במחנה ישראל בפרק⁽⁴⁷⁾.

(45) ולענין חולה בתשעה באב, דעת הגר"ש אלישיב (הלכות חג בחג בין המצרים עמ' קסא הע' 71) שמותר לו לאכול אחר חצות קודם שהניח תפילין, שכיון שמנהגו לא להניח תפילין עד תפילת מנחה, נחשב כלא הגיע זמנו, ודעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פס"ב הע' קח והליכות שלמה תפלה פ"ד דבר הלכה אות יז) שאף אם אכל קודם חצות, אם רצוה לאכול שנית לאחר חצות יניח תפילה תפילין ובמנחה יניח שנית. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קלג אות ב) כתב שחולה האוכל בתשעה באב ומתפלל שחרית בביתו, יתפלל עם תפילין, אבל אם מתפלל בבית הכנסת, יתפלל בלי תפילין כדי שלא יפרוש מן הציבור, ויניחן אחר כך בביתו.

(46) וכשמניח תפילין אחר חצות, כתב לעיל (סי' נח ס"ק ה) שיאמר קריאת שמע או פרשה אחרת או מזמור תהלים. וראה מה שכתבנו לעיל סי' סו ס"ק מ.

(47) שם (ס"ג) כתב שאף על פי שסעודה קטנה כתב הרמ"א לקמן (סי' רלב ס"ב) שמותר לאכול אחר חצות, מ"מ כאן כיון שעדיין לא התפלל כלל, אסור לאכול מדין 'לא תאכלו על הדם', ולכן אם הוא רעב או צמא, כתב במחנה ישראל שם (ס"ד) שמותר לו לאכול כמבואר בשו"ע לקמן (סי' פט ס"ד), וראה מה שכתבנו לקמן סי' קח ס"ק י. עוד כתב במחנה ישראל שם שאם לא הניח תפילין, אפילו אם התחיל לאכול פוסק, כיון שהיא מצוה דאורייתא.

[ביה"ל ד"ה היה עוסק בצרכי]

וענין לעיל בסימן לח בבואר הלכה שהוכחנו דאם פגמו בשביל שניהם מקרי עוסק במצוה⁽⁴⁸⁾.

(48) ולענין מלאכת סופר סת"ם, צידד בביה"ל לעיל (שם ס"ח ד"ה הם) שנקרא תמיד עוסק במצוה, כיון שמתעסק בעצם המצוה של 'וכתבתם', ואף שעיקר התחלת הכתיבה היתה כדי להשתכר, ולולא זה לא היה מתחיל לכתוב. אבל הסוחר בתפילין ומוזות שאין בפעולתו שום מעשה מצוה, כתב שם שאם כוונתו רק כדי להשתכר, לא נפטר ממצוה אחרת.

ומטעם זה, רופא המקבל חולים בשעות הלילה סמוך לחצות,

המשך במילואים עמוד 18

הלכות קריאת שמע סימן סה

המשך מעמוד קודם

ולאחז את הציציות בידי כמו הציבור, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדורת ס"ב) שאינו צריך, כיון שאין צריך שיראה כאומר עם הציבור את כל קריאת שמע אלא רק את הפסוק הראשון, ובו אין צריך לאחז את הציציות.

(23) והאם צריך להניח ידיו על עיניו בפסוק הראשון כמו הציבור, כתבו בשו"ת הריב"ם שנייטוך (סי' ו) והכף החיים (סי' ז) והגר"ח קניבסקי (צוהר, כרך יב עמ' קטב-קסג) שיש להניח ידיו על עיניו יחד עם הציבור.

הלכות קריאת שמע סימן ע

המשך מעמוד 208

(50) ומי שהתחיל לאכול אף בחצי שעה קודם עלות השחר, כתב לקמן (סי' תרנב ס"ק ט) שכיון שפוסק משום תפילה, פוסק גם משום מצות נטילת לולב.

[משנ"ב ס"ק כז]

בתוך ההצ"ע שצ"ח שצ"ח צאת הכוכבים מפסיק מיד.

(51) וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' פט ס"ה ד"ה צריך). אמנם, בשעה"צ לקמן (סי' רלה ס"ק כז) כתב שאף על פי שמדברי הפמ"ג משמע שצריך להפסיק מיד, דהיינו אף קודם שהגיע זמן קריאת שמע, מ"מ מדברי הראשונים נראה שלא כדבריו, אלא למרות שהתחיל באיסור, מ"מ אין חיוב להפסיק מיד, אלא רק כשיגיע זמן קריאת שמע.

[ביה"ל ד"ה ומה]

ובק"ק וחספ"ת ודאי קודם צמוד השחר (52) וכו', ולד"א צריך ציון קנה וכו' (53).

(52) אמנם במשנ"ב לקמן (סי' פט ס"ק לו) כתב בשם הפמ"ג, שדין ובורסקי וסעודה אסורים סמוך לשחרית כמו סמוך למנחה. וסמוך לתפילת מנחה, כתב לקמן (סי' רלב ס"ק ז) שאסור כבר חצי שעה קודם הזמן.

(53) אמנם, במשנ"ב לקמן (סי' פט ס"ק יז) כתב בשם הא"ר שגם בחצי שעה שקודם עלות השחר אסור לעשות מלאכה, אלא אם כן יאמר תחילה את ברכות השחר, ושם (סי' לו) הביא את הדעות החולקות בזה, וסיים שעל כל פנים טוב שיאמר תחילה את ברכות השחר.

ועדיין לא התפלל ערבית, הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני יום טוב וחול המועד ח"א קובץ ענינים עמ' שכח) שלא יפסיק כדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, אלא ימשיך לטפל בחולים, שנחשב כעוסק במצוה כיון שמתעסק בעצם המצוה, ואף שכל עבודתו היא כדי להשתכר. ודעת הגר"ז אויערבך (נשמת אברהם או"ח סי' לח ס"ק ו) לענין רופא או אחות וכדו' שעסוקים בטיפול בחולה, שאם החולה זקוק עכשיו לטיפולם, פטורים הם מקריאת שמע ותפילה ואסור להם להפסיק את הטיפול, ויתכן שלא יצאו ידי חובה אם התפללו כיון שפטורים, אך כשאין הטיפול נחוץ ברגע זה ויכולים להפסיק בלא טירחה, יפסיקו כדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, ויחזרו לטיפולם.

ולענין שלוחי מצוה הפטורים מסוכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרמ ס"ז ד"ה שלוחי) בשם שו"ת כתב סופר (סי' קיט) שפטורים מסוכה דוק כשהתעסקותם במצוה כולה לה' ואין להם בה הנאה לעצמם, אבל כשמקבלים שכר על זה ועיקר כוונתם להנאתם, אינם פטורים מהסוכה.

[משנ"ב ס"ק כב]

רוצה לומר, שמתקרא שמה אין השקעתו מכהנת היטב.

(49) אבל אם מפסיק משום שרוצה להחמיר על עצמו, כתב בביה"ל לקמן (סי' רלב ס"ב ד"ה ואם) שנקרא הדיוט, והביא שם שהגר"א חולק על זה וסובר שלא נקרא הדיוט.

[משנ"ב ס"ק ג]

ולא מהני שום עצה כל זמן שלא התפלל.

הלכות קריאת שמע סימן עא

המשך מעמוד קה

והכף החיים (סי' י) הוסיף שגם מים אחרונים יטול.

(6) וכן אם נקבע מועד ההלוויה ליום המחרת, כתב הגר"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא ס"ק כה אות ט) שכשהולכים קרובי המת לישון, חייבים הם בקריאת שמע ובברכת המפיל, משום שבמקרה כזה אין שייכים הטעמים שנאמרו בפטור אונן ממצוות.

(7) ובמקום שנהגים שאין יוצאי חלציו של הנפטר הולכים אחרי מיטתו, או אבלים שמשום איזה סיבה אינם יוצאים ללוות, כתבו השו"ע חמד (מערכת אנינות אות כ ד"ה ועוד) והגר"ח החיים (שם אות א ס"ק ו) ואות ב ס"ק כא) שאנינותם מפסיקה מיד כשיוצאים המלווים ללויה והם אינם יוצאים עמהם.

(8) ואף שלענין אבילות מבואר בשו"ע (יו"ד סי' שעה ס"א) שרק כשגמרו להשליך את העפר מתחיל חיוב אבילות, כתב השערי תשובה (באן ס"ק א) שמי"מ האנינות קלה יותר, ונפסקת מיד כשמתחילים להשליך את העפר. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קפז) ביאר שהשו"ע שכתב שרק כשגמרו להשליך את העפר מתחילה האבילות, כוונתו לענין חיובי

וכשנוסע בדרך המחייבת לומר תפילת הדרך, כתב הכל בו (הלכות אבילות עמ' 124, הובא בששי"כ פס"ד הע' עה) שנראה שיבירך. מאידך, דעת הגר"ש דבליצקי (קונטרס תפילת הדרך ס"י) שפטור מתפילת הדרך.

[משנ"ב שם]

מכל מקום צריך לטל ידיו וכו', שש"כ אינו מטל עליהם וכו', מותר להתפלל וכו' וכו', וישליכו העפר עליהם וכו', ויקרא עוד הפעם קריאת שמע.

(5) אמנם לענין חיובו בסוכה, הביא לקמן (סי' תרמ ס"ק לא) מחלוקת, שהפמ"ג הסתפק בזה והביכורי יעקב פטר, וכתב בשעה"צ שם (סי' מח) שהביכורי יעקב סובר שהוא הדין לענין נטילת ידים כשרוצה לאכול פת. והטעם לחייב אונן בסוכה כתב בשעה"צ שם (סי' מז), שאפשר שאונן פטור ממצוות רק בשב ואל תעשה, ובסוכה עובר בקום ועשה כשאוכל מחוץ לסוכה.

וכן ליטול ידיו בשחרית או לאחר עשיית צרכיו, כתבו הערוך השלחן (סי' שמא ס"י) והגר"ח החיים (ח"א פ"ח אות ב ס"ק ז) שצריך ליטול.